

országból való eltávolítása kívánatos volt. Hathetes pedagógiai(!) tanfolyamot rendeztek, amelyre állás nélküli pincérek, köszörűsök, borbélylegények, cirkuszi akrobaták, kasszírnök, sőt örömlányok is jelentkeztek (8–9. l.). Ily módon vagy másfél-ezer tanerőt gyártottak a cseh kultúra örök dicsőségére. Miután az új cseh iskolatörvény a hittanítást az iskolából kiküszöböli, egy trencsénmegyei község tanítónője a gyermekeknek elrendelte, hogy a „Dicsértessék a Jézus Krisztus!” helyett imígy üdvözljék egymást: „Dicsértessék Massaryk Tamás!” (39. l.) — Valóságos feljajdulás és segélykiáltás ez a nagy szorgalommal s hazafias megilletődéssel összeállított füzet, amelyhez hasonlókat a szerb és a román megszállás alatt levő vidékeken is meg kellene írni és — ami nem kevésbé fontos — a külföld részére is hozzáférhetővé tenni. Ezeket a kiáltó szerződészeket és vérlázító igazságtalanságokat állandóan napirenden kell tartani s mindaddig a népszöveget ítélszéke elé vinni, amíg orvoslásra nem találunk. Csehország pedig hiába erőlködik s erőszakoskodik, hogy nemzeti állammá legyen, mert ma inkább nemzetiségi, mint valaha.

K. F.

Der lateinische Unterricht. Ein Handbuch für Lehrer von Dr. Franz Cramer, Geh. Regierungsrat, Provinzialschulrat in Münster i. W. Berlin, 1919.

Habent sua fata... E könyvnek (mely ugyan nem mondható „libellus“-nak, hiszen 557 oldalra terjedő testes kötet) sorsa beleszövődött azokba a hatalmas végzetfordulatokba, melyeken velünk együtt a németiség is keresztülment az utolsó évek alatt, és előszavában egy nagy darab világtörténet jelenik meg előttünk. Még a háború előtt fogott hozzá Cramer az időközben meghalt Adolf Matthiasnak, a német nevelésügy e vezető alakjának, ösztönzésére az írásához, 1918 augusztusában készen volt a munka az előszóval együtt és tartalmában, nevezetesen az egyik fejezet függelékéül közölt dolgozat-témákban tükröződik a háború lelkesedése és a diadal reménye, de a szerző csak a németiségnek szörnyű katasztrófája után, 1919-ben, a német nemzetgyűlés megnyitása napján bocsátotta útnak könyvét. Azzal a meggyőződéssel tette ezt, hogy a német idealizmus fölépítésében, melyre a németiségnek szüksége van, a klasszikus tanulmányoknak ezután is megmarad nagy szerepük.

A könyv négy részből áll. Az I. rész adja a németországi latin oktatás történetét a középkor elejétől a legújabb időkig. A II. rész tárgyalja a latin oktatás alapkérdéseit, még pedig a római örökségnek és a latin nyelv jelenkori helyzetének viszonyát, a latint mint a szellemi fegyelem eszközt, a latin tanítás célját, t. i. a növendékek bevezetését az ókor művelődésébe és szellemi életébe, a római irodalom belső értékét és végül a nyelvi gyakorlatok jelentőségét. A III. rész szól a célokhoz vezető utakról: a nyelvi iskolázás eszközeiről, az irodalmi olvasmányról, az antik művészeti termékek szemléltetéséről és az írásbeli dolgozatokról. Az utóbbiakról szóló fejezetnek függeléke közöl számos írásbeli dolgozatot (szabad dolgozatokat latin nyelven és fordítást németből latinra) különféle német gimnáziumok

gyakorlatából. Érdekes, hogy több dolgozat, miként már említettük, a világháborúval kapcsolatos. A könyv IV. része fejteti a latin oktatás feladatait a gimnázium egyes fokain, illetőleg osztályaiban, továbbá a frankfurti tantervet követő intézetekben, a reálgimnáziumokban és a leányközépiskolákban. Bevezetül még a reáliskolák rendkívüli latin oktatásáról is szól, melyet egy 1918-ban kiadott rendelet szabályoz, illetőleg vizsgálattal betetöz. Cramer könyve mindenestre figyelemreméltó jelensége az újabb methodikai irodalomnak. Legkiemelkedőbb tulajdonsága az erős nemzeti vonás. Mindenképen németeket akar nevelni a latin oktatás eszközeivel is. Az olvasmányból is az érdeklő legjobban, ami a germán világgal kapcsolatos: Caesar Bellum Gallicum, Tacitus Germaniája és egyéb munkáinak a germánokra vonatkozó helyei. A latinból való fordításal is a német nyelvi képzést kívánja szolgálni. A latinra való fordítások tárgyául is német történelemmel kapcsolatos témákat ajánl. Egészben véve Cramer könyve nem igen halad valami új ösvényeken. Nagybárá eklektikus jellegű, különféle álláspontokat összeegyeztető és meglehetősen szabadságot enged a tanárnak methodikai eljárás dolgában. De erős munkát vár tőle és azt kívánja, hogy az iskolai közös foglalkozásban, ne pedig a tanuló házi készülésében keresse az oktatás sikerének biztosítékait. A beható grammatikai tanítás követelése egészen a legfelső fokig mind nagyobb elmélyedéssel és a tudományos okfejtés folytonos erősbödésével szintén egyik jellemző vonása Cramer könyvének, ez azonban bizonyára az újabb porosz tanterveknek és az egész német pedagógiai közvélemény reakciójának is egyik következménye. A fölmerülő kérdésekre vonatkozólag egyébként a szerző saját fejtegetésein kívül számos idézet és gazdag, de a methodikai irodalomnak csak német termékeire kiterjedő bibliográfia jól tájékoztatják az olvasót.

Waldapfel János.

Rudolf Lehmann: Die pädagogische Bewegung der Gegenwart. Ihre Ursprünge und ihr Charakter. (Philosophische Reihe 43. Band.) München, 1922. (141 l.)

A jelenben küzdő pedagógiai irányok közt jól tájékoztat Lehmann kis könyve, mely nem törekszik, mint Herget ismert kétkötetes műve, az egyes jelenségek tüzetes leírására, hanem inkább az uralkodó szempontokat fedi fel, melyek a sok egyes jelenséget belső kapcsolatba hozzák. Lehmann három ilyen főszempontot jelöl meg. Ezek: a mindenoldalú nevelés jelszava az intellektualizmussal szemben, az individualisztikus és szociális irányok eltérése, végül a demokratikus nevelés követelése, mely az iskolák külső szervezetével akarja az egész nemzet egységes művelését biztosítani. A művecske folyamán különösen a második és harmadik szempont során jutnak szóhoz Ellen Key, Gurlitt, Berthold Ottó, az ifjúsági mozgalmak, majd F. W. Foerster, Kerschensteiner, a munkaiskola, a művészeti nevelés kérdése, végül pedig az egységes iskola és a tehetségesek iskolája, a tanítóképzés és a „határozott reformerek“ (P. Östreich stb.), Lehmannak nem sikerül ugyan mindenütt a szerteágazó